

Taula rodona: Com regenerar el nostre sistema democràtic? Transparència i bon govern
Josep M. Vallès, catedràtic de Ciència Política de la UAB, exconseller de Justícia, primer president de CpC

X Convenció de CpC. Sta. Coloma de Gramenet, 29 de novembre 2009

Deixeu-me, abans de tot, que expressi dos sentiments de satisfacció: per ser aquí, a la 10ª Convenció de Ciutadans pel Canvi (CpC), i perquè és a Santa Coloma, i en aquest moment. Especialment volia subratllat que m'han tocat molt les paraules de la Carme en representació de la plataforma de CpC de Santa Coloma, i en certa manera, de la ciutadania de Santa Coloma, pel contingut, pel sentiment que hi ha posat. Igual que les paraules de l'alcaldeessa, a la que desitgem tot l'èxit i encert en la tasca que ha de fer.

És important que ho diguem avui aquí, perquè sense buscar-ho, ens hem trobat en aquesta felicitat coincidència, encara que algú pugui considerar una altra cosa. Jo crec que els temes que ens ocupen, aquí i en aquest moment, adquireixen un relleu particular.

La segona satisfacció és més aviat una felicitació a CpC, per l'èxit de la campanya de la ILP que ja s'ha explicat aquí. Com s'ha dit bé té dos components, un quantitatiu i un qualitatiu. En les dues facetes es pot considerar un èxit. I ara li toca a CpC fer allò que es diu l'exploració de l'èxit. Després de l'èxit hi ha una segona etapa que és l'exploració de l'èxit.

El tema de la taula rodona que s'ens va proposar és la regeneració de la democràcia, el bon govern i la transparència. El punt de partida de la meua intervenció és recordar més de 15 anys d'esforç per regenerar la democràcia, d'en Pasqual Maragall i la colla de gent que el vam acompanyar en aquesta empresa. A Ciutadans pel Canvi i als precedents de CpC hi ha estat aquesta preocupació. No s'ens ha desvetllat aquesta preocupació aquestes últimes setmanes.

“... l'objectiu de CpC no era canviar persones, majories o titulars d'institucions, era i és canviar les formes de fer política”

L'objectiu d'aquest moviment, de Ciutadans pel Canvi, era justament la necessitat de canviar les formes de fer política. Va haver-hi molts que no s'ho acabaven de creure. Tenien la impressió de que el que es pretenia era canviar les persones, canviar la majoria parlamentària, canviar la presidència de la Generalitat. Efectivament això podien ser les condicions, però l'objectiu final no era canviar persones, no canviar majories, no canviar titulars d'institucions, sinó canviar les formes de fer política.

He rellegit el que vam escriure fa uns anys des de Catalunya s. XXI i que significativament vàrem titular la **“Democràcia dels Ciutadans”**. Enteníem que els ciutadans, en certa manera, havien de recuperar la democràcia que els hi corresponia, que podíem considerar que algunes institucions o algunes persones se n'havien apoderat en

excés i que era necessari restaurar el paper de la ciutadania en el funcionament de la democràcia.

No enteníem com a objectiu descartar totalment la democràcia representativa o institucional, però sí que consideràvem deficient que aquesta democràcia hagués acaparat pràcticament tota l'acció política i hagués marginat altres iniciatives i altres actors.

Crec que, rellegit el llibre, pràcticament el 100% em sembla vàlid. He fet un extracte del que aquí es deia. **Hi ha sis punts:**

- Superació del nacionalisme estatalista en favor d'un neofederalisme. Aquesta tarda aquí se'n parlarà.
- Transparència de la relació entre política i diners.
- Funció social dels mitjans de comunicació, tant dels públics com dels privats
- Una Administració Pública professionalitzada i competent
- Una Administració de Justícia eficient i responsable
- I finalment i recollint-t'ho tot: Democràcia participativa i no solament democràcia representada pels partits

Tot això es va integrar en el que es va anomenar l'agenda del canvi, o l'agenda Maragall. Una part va passar a formar part del programa electoral, una altra part va passar a formar part del programa de Govern de la presidència de Maragall i penso que encara és vigent en part del programa del president Montilla.

Què se n'ha fet de tot això, fins on s'ha arribat? La temptació immediata és dir: "som on érem o hem anat més enrere d'on érem". No hi ha temps aquí per fer un balanç objectiu. No podem fer una passada superficial: cauríem en aquest tipus de programes de mitjans de comunicació on li diuen a algú: *"En 59 segundos díganos como resolverá el problema de cambio climático o el tema del paro"*. Això de cara a l'espectacle està molt bé, de cara a fomentar el debat democràtic és absolutament contraproduent.

Com que no tenim temps de fer un balanç objectiu, faré una pinzellada. **Hi ha aspectes en els què s'ha avançat i altres en què no s'ha avançat. I com que la societat evoluciona, no avançar en certa manera, vol dir anar enrere.** Les condicions de tota mena de l'entorn polític es mouen i si l'estructura política no evoluciona, aquest immobilisme el va fent perdre capacitat de resposta a l'evolució social.

Això ha de ser un motiu per la desmoralització? No ho crec per la gent que avui ens apleguem aquí. Aquí, com he dit altres vegades, som demòcrates creients i practicants. A diferència dels que es manifesten com a partidaris de la democràcia però estan poc disposats a treballar per ella. No podem negar, no ens podem enganyar, hi ha moments de desànim i de certa desmoralització. Però entenc que la gent que es reuneix un dissabte a parlar dels temes que s'han de parlar aquí, és gent que no vol ser un espectador crític, irritat, empenyat o resignat amb una política que no ens agrada, sinó que volem seguir treballant, en la mesura de les nostres possibilitats, per una democràcia de ciutadans.

"... no volem ser espectadors crítics, irritats o resignats amb una política que no ens agrada, volem seguir treballant per una democràcia dels ciutadans".

Què es pot fer en aquesta línia? Moltíssimes coses, però estic obligat a condensar. Marco tres línies de força, sense dir que siguin les més importants i conscient que n'hi ha d'altres, però per acotar el temps ho he condensat en tres:

Primera línia: Defensar els valors de la política i el paper dels polítics.

És imprescindible seguir explicant que sense política democràtica -per defectuosa que sigui- no hi ha societat. Hi ha la llei del més fort, en l'economia, els mitjans de comunicació, les relacions de gènere, les relacions entre pobles, etc..

“... la política estructura el conjunt social, i si és política democràtica- per deficient i criticable que sigui- és la que permet fer-ho amb els mínims de violència i de coacció. Per això hem de posar-la en valor”

Perquè la política és la que, amb totes les seves deficiències, dona certa estructuració al conjunt social. I si és política democràtica, per deficient i criticable que sigui, és la que permet fer-ho amb els mínims de violència i de coacció. Només per això hem de posar en valor la política, davant d'un estat d'opinió majoritàriament contrari.

Cal defensar també el paper dels polítics, amb convicció. L'esport d'atacar a tots els polítics sense distinció, és el camí més fàcil cap al populisme autoritari. Nosaltres, a vegades també caiem en aquesta temptació. Jo crec que no hi ha entre els polítics una quantitat de persones ineficients, corruptes, o practicants de conductes irregulars més abundant que les que hi ha entre els dentistes, els periodistes, els treballadors de banca o els comerciants. **És cert que els hem d'exigir més i continuament, però no podem llençar sobre ells aquesta taca global,** com si tots ells estiguessin contaminats. Perquè si fem això un dels efectes negatius que pot tenir és que a la política pràctica finalment només es quedaran els més inútils o els més cíncics i de vegades les dues coses alhora. Per això mateix, repeteixo, no caiem en l'esport d'atacar la política per la política i atacar els

polítics per atacar els polítics.

Segona línia: Reclamar màxima transparència en l'acció pública, en els processos de decisió i de l'aplicació de les decisions.

S'ha de fer efectiu un dret a la informació sobre el material, la documentació i les deliberacions públiques. Les institucions i les administracions han de tenir parets de vidre. Un conegut clàssic del pensament polític americà afirmava que el millor desinfectant és la llum del sol. Les infeccions lleugeres o greus que pot patir l'aparell polític i administratiu seran menys freqüents –no seran impossibles, seran menys freqüents- quantes menys barreres es posin a l'observació ciutadana. Per això mateix també cal reclamar rendiment de comptes documentat i objectivat, sobretot de l'acció pública, per a poder-ne corregir els defectes. Sense rendiment de comptes no n'hi ha progrés, ni a la política ni a qualsevol altra cosa. Sense una avaluació a les conductes personals, col·lectives, empresarials, de les organitzacions, no n'hi ha capacitat de detectar i tallar els forats i, per tant, no n'hi ha capacitat de progressar.

“... les infeccions que pot patir l'aparell polític seran menys freqüents quantes menys barreres es posin a l'observació ciutadana. Cal reclamar rendiment de comptes.”

I tercera línia, reclamar un debat polític de qualitat als professionals de la política i als professionals de la comunicació.

“Hem de reclamar debats amb aportació de dades, d’arguments, no d’afirmacions sense fonament”

No ens hem de deixar impressionar per formats de debat polític espectacular o de debat pseudo-polític, que estan fets d’enginy, moltes vegades de teatralitat, però que no tenen cap mena de substància. Hem de reclamar debats amb aportació de dades, amb aportació d’arguments, no d’afirmacions sense fonament. Serà un debat probablement menys entretingut, menys espectacular, més “avorrit”, però probablement –i això és el que crec- **serà un debat més productiu per a tenir una democràcia on la presa de decisions sigui més compartida, sigui més intel·ligible , sigui més assumida per tothom.**

Ja he dit que podria afegir més conclusions. **Acabo amb una cautela: No conformar-se o no posar tot l’accent i l’èmfasi en demanar més lleis i més normes.** S’ha de tenir una confiança relativa en les reformes legislatives, en les reformes normatives que, de vegades, és la temptació del que té la possibilitat de fer-ho. Aquestes reformes legislatives consumeixen molt de temps, són molt lentes, no tenen un efecte mai immediat. De vegades, en el procés de la seva tramitació perden de vista quin era l’objectiu inicial. El que és important, més que el canvi de normativa –n’hi ha alguna de vigent actualment que és molt aprofitable- són les actituds i els recursos necessaris per a aplicar-les. Amb les normes existents penso que n’hi hauria molta feina a fer si s’hi posés aquest èmfasi, aquesta pressió i aquesta voluntat, i si apliquéssim els recursos necessaris.

“El que és important -més que el canvi de normativa- són les actituds i els recursos necessaris per a aplicar-les”

“...una part d’aquesta responsabilitat neix d’actituds individuals, descuidant, negligint, qualsevol preocupació per l’interès general”

Els fracassos i les carències del govern democràtic –d’aquest govern, d’aquesta democràcia- que volem regenerar, **també són els fracassos i les carències dels ciutadans que som els titulars d’aquest poder.** No hem de buscar sempre en els polítics el “chivo expiatorio” de totes les culpes que té la democràcia, perquè hi ha quotes de responsabilitat diferents -és veritat- però una part d’aquesta responsabilitat correspon també als ciutadans: neix d’actituds individuals, insolidàries, centrades en el guany immediat, en el guany econòmic, en el guany de prestigi o d’estatus o, simplement, a la comoditat individual, descuidant, negligint, qualsevol preocupació per l’interès general.

“Sense un component de virtut ciutadana, és molt difícil construir institucions polítiques virtuoses”

Des d'aquesta perspectiva individual, és molt difícil posar en marxa una operació de regeneració democràtica, o de reclamar bon govern perquè, encara que soni a moralista, sense un component de virtut ciutadana és molt difícil construir institucions polítiques virtuoses.

Si no hi ha aquest esforç permanent per passar del que és l'interès individual a l'interès col·lectiu, difícilment acabarem tenint institucions que, no únicament en la seva definició, sinó també en la seva pràctica, siguin institucions que vetllin per l'interès general.